

Tessa Julià Dinarès

No sense tu

animallibres

Pròleg

Durant la Guerra Civil espanyola, el president de la República Espanyola, Manuel Azaña, va viure a Matadepera des del febrer de 1938 fins al gener de 1939. Aquesta novel·la es basa en alguns fets històrics succeïts durant la guerra i amb una recreació fictícia de les possibles repercussions que l'estada del president haurien tingut en la vida d'una família de pagesos rabassaires de Matadepera.

1

El vent d'aquest novembre gelat de 1938 baixa de la Mola, s'escola per la finestra de la cambra de l'Anna i juga amb els porticons de cal Gafarró com si fossin ventalls. La masia és al mig del no-res dels voltants de Matadepera, a repeu de la muntanya. Ni un estel, ni una llum elèctrica, ni tan sols la lluna il·lumina el cel; com si l'avisés que alguna cosa començarà a trontollar.

Però l'Anna no ho sap ni se n'adona; després d'arrencar porros i cols i deixar-los al marbre de la cuina perquè la mare faci l'olla, ha corregut a la seva cambra per continuar llegint *La fletxa negra*. Apren- dre a llegir i a escriure és el millor que va treure dels poc més de vuit anys a l'escola. Obrir la porta a altres mons, allunyats d'aquest present tan convuls;

un any de guerra civil, rancúnies al poble entre els que són de dretes o d'esquerres, i amics i veïns que ja són soldats, alguns de morts o desapareguts i, per tot arreu, refugiats que no saben on dar-la.

S'estira al llit i obre el llibre per on té el punt que es va fer amb un tros de cartó de colors que li va donar la Pepona de les Olives. Recorda on era: en Dick i la Joanna disfressada de noi estan tancats en una habitació del castell, senten soroll a sota i s'amaguen. «De sobte, l'oïda fina d'en Dick sentia la remor d'algú que caminava amb extremada cautela i, instants després, s'obria la porta...»

L'Arca borda; com a bona gossa conillera deu olorar algú de la seva espècie. D'un bot s'alça, obre la finestra, la mana callar i torna al llibre.

«...i un homenet de negre rostre i raquític aspecte, vestint els colors de la casaca de la gent de lord Shoreby, treia primer el cap i el seguia el cos encorbat.» El pare la cridarà d'un moment a l'altre perquè pari taula. El pare en porta alguna de cap, no li ha fet ni una broma en tot el dia. Ja té setze anys, i la vida és això? Treballar, treballar i treballar? Aquesta és la vida de la filla d'un pagès rabassaire?

Fa poc més de dos anys l'Anna va saber què significa ser filla d'un pagès rabassaire. L'àvia Pepeta, asseguda com sempre al banc de davant la llar de foc, apedaçava una flassada vella i cantussejava «rabassa morta a pa i vi, rabassa morta a pa i vi, rabassa mor-

ta a pa i vi». L'Anna li ho havia sentit dir milers de vegades, però aquell vespre hi va parar atenció i va preguntar al pare pel sentit d'aquells mots.

—Quan l'àvia va néixer, la fil·loxera va matar tots els ceps de les vinyes del mas. —Es va gratar el cap.— Son pare i molts rabassaires com ell es van quedar sense mas i amb una mà al davant i l'altra al darrere. Si haguessin tingut el contracte de lloguer del mas i de les vinyes a rabassa morta a pa i vi, no haurien perdut res, perquè el contracte deia que si es morien els primers ceps, podies plantar-ne uns segons i entre l'arrencada dels ceps morts i la nova plantada podies conrear blat.

L'Anna recorda l'esgarrifança de por que l'havia presa quan en va saber el significat i va córrer a preguntar:

—Nosaltres també som rabassaires?

—Sí. Però ara, amb el Sindicat de Rabassaires, defensarem els nostres drets.

Van venir la Segona República i la guerra i el pare juntament amb altres rabassaires van esdevenir propietaris de les terres que conreaven, perquè els seus amos havien fugit.

Però ella mai les ha mamades gaire dolces, continua essent pobra, i pobra morirà si no hi ha res que ho arregli. Somnia que viatja; que porta vestits com els de les estiuejants; que va una vegada a la setmana a la pentinadora; que balla en una sala plena de miralls amb el Josep, és tan guapo...

Torna a alçar-se i es mira al mirall petit i mig trencat de l'habitació; alta com un santpau, cintura petita, ulls marrons i grossos i cabells negres, rebels i enrinxolats com els del pare, tan llargs que se'ls ha de lligar en una cua o un monyo. Li agradaria tenir els cabells rossos i ondulats com la Maria de cal Coix, la seva millor amiga, ella sí que és guapa i té èxit amb els nois. En canvi, l'àvia li assegurava, quan encara tenia el cap clar, tot somrient, «Podries ser una vedet del Paral·lel», i cantava: «Tota xicota que s'estimi, és precis que balli el shimmy, shimmy, shimmy, i tornant-se neurastènica, s'aprimi...», i ballava, i el pare ballava i cantava amb ella.

Quan l'àvia es va casar amb l'avi Pau, van fer el viatge de noces a Barcelona i un dia van anar al teatre Petit Moulin Rouge, al Paral·lel. L'àvia va quedar encantada amb les vedets vestides amb plomes, ensenyant cuixa i cantant cançons picants. Allà tot era alegria. De totes les cançons, la que més li va agradar era la del *Shimmy shimmy*. Pobra àvia Pepeta, va morir dos anys després que ella descobrís què era ser filla de pagès rabassaire.

Per això no és una vedet ben vestida i amb plomes; ella porta mitges de llana sargides mil vegades, faldilla llarga, jersei enganxat al cos i un altre per sobre que no li permet lluir la figura.

Torna a agafar el llibre i el crit del pare li arriba des de l'altra banda de la porta:

—Anna!, on ets? Para taula, que vull anar a dormir d'hora.

L'Anna planta els coberts i els plats sorollosament sobre la taula de fusta vella i gastada, alhora que posa bé les quatre cadires mal comptades i mira de reüll el pare, alt, nerviüt, fort d'espatlles i amb els cabells rebels com la seva ànima republicana, assegut al banc i atiant el foc on bull l'olla d'escudella barrejada penjada dels clemàstecs; li recorda l'àvia. Aquest novembre, les urpes de l'hivern s'endinsen a casa per robar-ne el poc caliu que desprèn la llar.

Està de mala jeia; vol tornar a la cambra per estar sola i continuar llegint *La fletxa negra*.

S'asseuen a taula quan la mare serveix escudelles curulles de brou que el pare acompanya amb una llesca de pa. A l'Anna la sorprèn que la mare sempre tingui un somriure als llavis; què és el que la fa feliç amb la vida que tenen? I el pare també és un home alegre, però no avui. Avui està més callat i seriós que de costum, deu tenir problemes amb el sindicat. D'ençà que es va proclamar la Segona República que el pare no pensa en res més, i des que ha començat la guerra, para poc per la vinya, caça menys i recull menys llenya. A la mare li plauen els somnis d'un món millor, les noves lleis de la República, sobretot pel que fa als drets de les dones i que per primera vegada pugui votar, però no entén que el pare deixi

tant la feina. «Que manin els pobres», sol dir, «està molt bé, però els pobres no en saben de remenar les cireres i en són massa». El pare es manté en la defensa de prendre les decisions per consens per mitjà d'assemblees; i sempre està reunit.

El pare ha acabat el brou, i amolla:

—Sabeu que el president de la República, el senyor Manuel Azaña, marxa de València i ve a Barcelona?

—Per què? —se'n sorprèn la mare.

—Els mal nascuts dels insurrectes estan a punt de prendre València i s'ha de traslladar la capital a Barcelona.

—Ell és el president i sap el que es fa. —La mare xarrupa fort i a l'Anna li molesta el soroll que fa.

—I encara més! Hi ha rumors que vindrà a viure a Matadepera. —El pare menja més pa.

—A Matadepera? —L'Anna fa una rialla.— Si és el poble més avorrit que hi ha!

Ella es quedaria a Barcelona, en una casa senyoriuola al passeig de Gràcia, i cada dia prendria una tassa de xocolata amb nata al cafè Zurich.

—No entenc per què no es queda a Barcelona, amb el que a mi m'agrada el mar! —La mare s'ha quedat encantada.— Barcelona és una gran ciutat.

El pare pren una cullerada de patates de l'escudella i un terç de la truita de ceba.

—És tàctica, dona, pocs sabran que és aquí i així estarà resguardat del perill. —El pare s'anima.— Doncs

en Joan de ca l'Espantananos m'ha dit que ahir van venir agents de la República a inspeccionar la casa Salvans i que hi volen construir un búnquer i un niu de metralladores.

—Que estrany que s'instal·li a la casa Salvans. Allí van matar el senyor Salvans i el seu fill al juliol del 36, oi? —pregunta la mare.

—No. Els van matar a la carretera prop de la font de l'Olla. La resta de la família va fugir a Sevilla i l'Ajuntament va col·lectivitzar la casa per resguardar el que hi havia. —Tots han deixat l'escudella més neta que una patena.— És una casa gran i amagada, el que ell necessita.

Un cop de vent obre el porticó de la finestra, l'Anna s'aixeca i l'ajusta.

—Vaig a tancar les bèsties.

El pare l'agafa fort pel braç.

—No, no te'n vagis, he de parlar amb totes dues.

La mare dóna una poma a cadascú; l'Anna la pela i en trosseja la pell per donar-la a les bèsties. El pare parla amb la veu greu, la de les grans ocasions.

—M'he presentat de voluntari per anar al front i m'han agafat, sóc bon tirador.

L'Anna es queda petrificada. El pare a la guerra? Però si el pare és massa gran! A la mare se li muda la cara i li respon enfadada:

—Ets boig? Aquí ja ajudes a la República, no cal que vagis a la guerra. I què farem nosaltres?

—La República em necessita. —La seva veu encara és més greu.— Si perdem, els senyors seran els amos una altra vegada, aboliran els drets que hem aconseguit, les il·lusions i les esperances, i perdrem la terra que ens costa tant de treballar. Ja sé que decideixo sol, que us ho hauria d’haver consultat, però sabia el que em diríeu i el deure és el deure.

L’Anna no el comprèn. Si perden la guerra, la gent de dretes del poble li ho farà pagar car.

—I..., digues, Jaume, ja has cavat la terra per plantar les faves i les bledes? —La mare, amb la cara blanca.

—I què importen ara les faves? Et dic que dilluns marxo. —El pare li agafa la mà.

La mare l’aparta i continua amb determinació.

—Doncs qui no planta, no menja, ni va vestit de diumenge, això vull dir! Les faves s’han de plantar el dia dotze. Demà matem el porc, i hem d’entrecavar per poder plantar divendres. I la vinya? Demà és el dia bo per plantar-la, i què faràs? No pots pas matar el porc, anar a la vinya, cavar... I la llenya per a l’hivern?

—Tan sols penses en això? —El pare se la mira encès.— També pots cavar tu.

La mare no té fre i continua amb que les faves s’han de sembrar en lluna creixent, i els alls en lluna minvant, que s’ha de collir el nap que s’ha sembrat pel juliol, que s’han de protegir les bledes de les gelades... L’Anna la mira com si s’hagués begut l’entement fins que el pare pica fort a la taula:

—Prou escarafalls! —I enfonsa el cap entre les mans.— Dilluns marxo tant si t'agrada com si no, tant si ho entens com si no. Demà matarem el porc, demà passat aniré a la vinya, cavaré, m'amorraré a la terra com he fet sempre, però dilluns marxaré.

La mare se'l mira amb fúria i se'n va a preparar la matança del porc. L'Anna també s'aixeca sense fer remor: passa aigua pels plats, surt a donar de menjar a l'Arca i a les bèsties, menys al porc que mataran demà, i retorna a la seva cambra.

Treu l'escalfallits, es fica dins dels llençols humits i encén el llum del quinqué.

«Tenia la boca oberta, com si l'ajudés a sentir millor i els ulls li brillaven i es movien ràpidament d'un cantó a l'altre amb inquietud.»

Sent plorar la mare a la cuina mentre tragina i el pare com li xiuxiueja el que ella suposa paraules per demanar comprensió o potser paraules d'amor, vés a saber, paraules apegaloses que a l'Anna la molesten; el pare i la mare són massa grans per aquestes coses.

«Va fer la volta per l'habitació, una vegada i una altra, picant aquí i allà sobre els cortinatges; però en Dick va escapar de miracle de l'escorcoll.»

Avui les aventures d'en Dick i la Joanna li rellisquen per sobre com la pluja fina. Tanca el llibre i el llum del quinqué i s'arrauleix dins del llit; renoi, els llençols, sí que triguen a escalfar-se! Què faran si el

pare marxa? Què li passarà al front? Maleïdes guerres. A les novel·les també hi ha guerra, la gent també es mor, en aquesta ja se n'han mort uns quants, però els protagonistes no es moren mai.